

YU ISSN 0350-2929

GORIŠKI LETNIK

ZBORNIK GORIŠKEGA MUZEJA

11

IZDAL GORIŠKI MUZEJ
NOVA GORICA
1984

GORIŠKI LETNIK

Zbornik Goriškega muzeja

Povzetke in sinopsise ter kazalo sta prevedla: v angleščino

Jolanda Juršič, v italijanščino Jožko Vetrin

Sinopsise je z UDK vrstilci opremila Alenka Gregorič

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Ovitek zasnovala Ana Sirk-Fakuč

Izdal Goriški muzej v Novi Gorici (zanj Branko Marušič)

Tiskalo GP «Soča» v Novi Gorici

Naklada 1000 izvodov

KAZALO – CONTENTS

Gradivo simpozija o Vertovcu	
Matija Vertovec (1784–1851)	3
Matija Vertovec (1784–1851)	4
France KRALJ	
Matija Vertovec	5–13
Matija Vertovec	
France ADAMIČ	
Vpliv evropskega kmetijstva na Kranjsko v Vertovčevem času	15–20
The influence of European agricultural upon Carniola in times of Vertovec	
Lojze HRČEK	
Matija Vertovec – učitelj naših vinogradnikov	21–26
Matija Vertovec – teacher of our wine-growers	
Dušan TERČELJ	
Vertovčevi pogledi na kletarstvo	27–31
Vertovec's view of cellarage	
Jože KORUZA	
Značilnosti Vertovčevih cerkvenih govorov	33–38
Characteristics of the sermons by Vertovec	
Bogo GRAFENAUER	
Obča zgodovina v delih Matije Vertovca	39–44
Universal history in the work of Matija Vertovec	
Fran DOMINKO	
Sestavki iz astronomije v Kmetijskih in rokodelskih novicah v 5. tečaju z leta 1847 izpod peresa Matije Vertovca	45–53
Essays on astronomy in »Kmetijske in rokodelske novice« (=Agricultural and Trade News, 5 th volume, 1847) written by Matija Vertovec	
Stane GRANDA	
Kmetijske razmere v Vipavski dolini v prvi polovici 19. stoletja	55–65
Agricultural conditions in the Vipava Valley in the first half of the 19 th century	
Marino VERTOVEC	
O rodu Matije Vertovca	67–70
About the family of Matija Vertovec	
Hilarij KOSTA	
Primorski vinorodni rajon	71–72
Slovene Littoral wine-growing district	
Razprave – Studies	
Beatriče ŽBONA-TRKMAN	
Arheološko najdišče Pavlini v Lokah	73–84
Archeological finding place Pavlini at Loke	

Jernej ZAVRTANIK		
Poznoantično grobišče pri Kosovelih	85-94	
Late roman cemetery by Kosoveli		
Peter ŠTIH		
Tolminsko gospodstvo po urbarju iz leta 1598	95-115	
Lord-ship of Tolminian area according to Land-register from the year 1598		
Petko LUKOVIĆ		
Naknadni podaci o borbi primorskih Slovenaca protiv italijanskih iridentističkih pretenzija na slovenačke teritorije 1878. i njen odjek kod srpskog naroda u Srbiji i Vojvodini. (2 dio)	117-131	
Some additional data about the Struggle of slovenians against irredentist pretensions to slovene territories in the year 1878		
and the Echo of this struggle by Serbians in Serbia and Vojvodina (2 nd part)		
Pavel BUDIN		
Hranilnica in posojilnica v Mirnu (2. del)	133-144	
Savings- and Loan-Bank in Miren. (Part Two)		
Borut URŠIČ		
Katalog rezljanih oltarjev 17. stoletja v Goriških Brdih	145-184	
Catalogue of Seventeenth Century Carved Altars in the Goriška Brda		

Zapiski — Notes

Branimir RENAR , Raša in njeni mlini	185-195
The River and Valley Raša and its mills	
Janez DOLENC , Vedomci	196-197
Jacks-o'-lantern	
Pavel MEDVEŠČEK , Pastirske igre iz Záršcine	197-203
Pastoral play from Zárscina	
Leopold JURCA , Škof dr. Juraj Dobrila in njegov molitvenik »Oče budi volja tvoja«	204-205
Bishop Dr. Juraj Dobrila and his prayer book »Father, they will be done«	
Edvin PERVANJE , Akcije pripadnikov narodnorevolucionarne organizacije TIGR na Šentviški planoti 1930-1932	205-208
The actions of the members of the revolutionary organization	
TIGR on the Šentviška planota 1930-1932	
Edvin PERVANJE , Revolucionar Štefan Rijavec	208-212
Revolutioner Štefan Rijavec	
Slavko REJEC , Partizanska šola v Podmelcu in njene podružnice	212-213
Partisan school in Podmelec and its branch-schools	
Marko VUK , Življenjski jubilej dveh goriških slikarjev	213-214
Life jubilee of two painters from Gorizian area	

Nekrologi — Necrologies

Branko MARUŠIČ , Arduino Cremonesi (1912-1983)	215-216
Marijan BREČELJ , Camillo Medeot (1900-1983)	216-217
Branko MARUŠIČ , Rudi Hönn (1915-1984)	217-218

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Aquileia nostra 53 (1982) (Jana Šubic-Prislan)	219–220
Aquileia nostra 54 (1983) (Jana Šubic-Prislan)	220–221
Archeografo triestino 42 (91) (1982) (Branko Marušić)	221–222
Archeografo triestino 43 (92) (1983) (Branko Marušić)	222
Atti dei Civici Musei di Storia ed Arte di Trieste 11 (1980) (Drago Svoljšak)	222
Atti dei Civici Musei di Storia ed Arte di Trieste 12/I (1981) (Drago Svoljšak)	223
Atti dei Civici Musei di Storia ed Arte di Trieste 12/II, 13/I (1982) (Drago Svoljšak)	223–224
Atti dei Civici Musei di Storia ed Arte di Trieste 13/II (1982) (Drago Svoljšak)	224–225
Atti dell'Accademia di Scienze, Lettere ed Arti di Udine 75 (1982) (Branko Marušić)	225
Atti dell'Accademia di Scienze, Lettere ed Arti di Udine 76 (1983) (Branko Marušić)	225
Atti e Memorie della Società istriana di archeologia e storia patria, N. S. 31 (1983) (Drago Svoljšak)	226–227
Jadranski zbornik 11 (1979–1981) (Branko Marušić)	227
Memorie storiche forogivlesi 62 (1982) (Branko Marušić)	228
Memorie storiche forogivlesi 63 (1983) (Branko Marušić)	228
Pazinski memorijal 10 (1976) (Peter Stres)	228–229
Pazinski memorijal 11 (1977) (Peter Stres)	229–230
Pazinski memorijal 12 (1978) (Peter Stres)	230–231
Pazinski memorijal 13 (1979) (Peter Stres)	231–233
Quaderni di scienze antropologiche 8 (1982) (Drago Svoljšak)	233–234
Quaderni di scienze antropologiche 9 (1983) (Drago Svoljšak)	234
Quaderni giuliani di storia 3 (1982) (Branko Marušić)	234–235
Qualestoria 11 (1983) (Branko Marušić)	235
Storia contemporanea in Friuli 12 (1982) št. 13 (Peter Stres)	235–236
Storia contemporanea in Friuli 13 (1983) št. 14 (Peter Stres)	236–237
Studi Goriziani 55–56 (1982) (Marko Vuk)	237–239
Studi Goriziani 57–58 (1983) (Marko Vuk)	239–240
Studi Goriziani 59 (1984) (Marko Vuk)	240–241
Studi Goriziani 60 (1984) (Marko Vuk)	241–242
Il Territorio 5 (1982) št. 7 (Nelida Silič-Nemec)	242
Il Territorio 6 (1983) št. 8 (Nelida Silič-Nemec)	243
Il Territorio 6 (1983) št. 9 (Nelida Silič-Nemec)	243–244
Il Territorio 7 (1984) št. 10 (Nelida Silič-Nemec)	244
Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu 25 (1982), 26 (1983) (Vlasta Tul)	245–246

GRADIVO SIMPOZIJA O MATIJI VERTOVCU (1784 – 1851)

V počastitev dvestoletnice rojstva kmetijskega in narodnega buditelja Matije Vertovca sta Goriški muzej in Poslovni odbor za vinogradništvo in vinarstvo Primorske pripravila na gradiču Zemono pri Vipavi dne 18. maja 1984 strokovno srečanje. Enajst predavateljev je osvetlilo mnogostrano Vertovčeve dejavnosti in čas, v katerem je živel. Srečanje je odpril predstavnik prireditelja, posebej je zborovalce pozdravil predsednik skupščine občine Ajdovščina Grozdan Šinigoj.

Na tem mestu objavljamo prispevke, ki so bili prebrani na Vertovčevem srečanju. Do časa, ko dajemo gradivo v tisk, uredništvu ni uspelo dobiti le enega teksta, prispevka prof. dr. Aleksandre Kornhauserjeve, ki je govorila o kemijskem izobraževanju nekdaj in danes s posebnim poudarkom na Vertovčevem deležu pri poznovanju kemije pri Slovencih.

Prireditev so finančno omogočili Kulturna in raziskovalna skupnost občine Ajdovščina, Kmetijski kombinat Vipava ter skupščini občin Ajdovščina in Nova Gorica.

MATIJA VERTOVEC
1784 – 1851

Per celebrare degnamente il bicentenario della nascita di Matija Vertovec, artefice del risveglio nazionale e riformatore agricolo, il Museo di Nova Gorica e il Comitato di gestione vitivinicolo del Litorale hanno organizzato un convegno di esperti, che si è svolto il 18 maggio 1984 nel castello di Zemono presso Vipava.

Undici relatori hanno illustrato le molteplici attività di Vertovec e il tempo in cui egli è vissuto. Il convegno è stato aperto da un rappresentante degli organizzatori, mentre un caloroso saluto è stato recato dal presidente dell'assemblea comunale di Ajdovščina, Grozdan Šinigoj.

Qui di seguito pubblichiamo le relazioni che sono state lette durante il convegno. Al momento di dare alle stampe non era pervenuto in redazione solo uno dei contributi, e precisamente quello della dr. Aleksandra Kornhauser che ha trattato il tema dello studio della chimica nel passato e nel presente, mettendo in particolare evidenza il contributo di Vertovec per ciò che riguarda la diffusione delle conoscenze chimiche presso gli Sloveni.

La manifestazione è stata realizzata grazie ai contributi finanziari dell'Unione culturale e di ricerca del comune di Ajdovščina, dal Consorzio agricolo di Vipava e dalle assemblee comunali di Ajdovščina e di Nova Gorica.

Avtorji, ki so sodelovali na Vertovčevem simpoziju:

France Kralj, prof. zgodovine, Malo semenišče, Vipava
dr. France Adamič, univ. prof. v pokoju, Ljubljana
dr. Lojze Hrček, univ. prof. v pokoju, Ljubljana
dr. Dušan Terčelj, Kmetijski inštitut Slovenije, Ljubljana
dr. Jože Koruza, univ. prof., Ljubljana
dr. Aleksandra Kornhauser, univ. prof., Ljubljana
akademik dr. Bogo Grafenauer, univ. prof. v pokoju, Ljubljana
dr. Fran Dominko, univ. prof. v pokoju, Ljubljana
mag. Stane Granda, Znanstveno raziskovalni center SAZU, Ljubljana
dr. Marino Vertovec, prof. na srednji šoli, Videm (Udine)
Hilarij Kosta, dipl. ing. agronomije, Kmetijski zavod, Nova Gorica

Goriški letnik sofinancirajo: Raziskovalna skupnost Slovenije (Ljubljana), Raziskovalna skupnost občine Nova Gorica, Raziskovalna skupnost občine Sežana ter Kulturne skupnosti občin Ajdovščina, Nova Gorica, Sežana in Tolmin